

“AB ve İtalya: Ortak Dış Politika Hedefleri ve Bölgesel Çatışmalar”

Doç. Dr. Gökçen Yavaş ile Söyleşi

Yusuf ERTUĞRAL¹

Bu söyleşide, Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Gökçen Yavaş ile İtalya'nın son dönem dış politikası üzerine derinlemesine bir sohbet gerçekleştirdik. Doç. Dr. Yavaş, İtalya'nın Soğuk Savaş sonrası dönemde benimsediği Avrupacı, Atlantikçi ve Akdenizci dış politika yaklaşımlarının günümüzde nasıl evrildiğini ve Giorgia Meloni liderliğindeki hükümetin bu alanlarda yaptığı önemli değişiklikleri analiz ediyor. Ayrıca, İtalya'nın enerji politikaları, göç yönetimi ve Doğu Akdeniz'deki rolü gibi kritik konuları ele alarak, ülkenin bölgesel ve küresel düzeydeki stratejik hamlelerini değerlendiriyor. Bu kapsamlı değerlendirmenin İtalya'nın dış politikasındaki süreklilikleri ve dönüşümleri anlamak isteyen okuyucularımız için faydalı olmasını diliyoruz.

Yusuf ERTUĞRAL: İtalya'nın dış politikasında son dönemde hangi önemli değişiklikleri gözlemlediniz ve bu değişikliklerin arkasındaki ana nedenler nelerdir?

Doç. Dr. Gökçen YAVAŞ: İtalya'nın son dönem dış politikasındaki değişimden söz etmeden önce, üç genel özelliğinden bahsedebiliriz. B Birincisi, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönem için İtalya'da Avrupacı, Atlantikçi ve Akdenizci dış politika yaklaşımları hâkim. Ayrıca, İtalya hem Avrupa Birliği'nin hem de NATO'nun kurucu üyesi olarak, bu iki taraf arasında dengeli bir politika izliyor. İtalya Akdeniz'e yönelik yaklaşımını, Soğuk Savaş sonrası dönemde, çok boyutlu ve çok

---

¹ EUROPolitika editörü.

tarafli dış politikanın bir parçası olarak benimsiyor. Daha çok bölgeselci bir yaklaşım. Bu genel perspektiften yola çıkarak, günümüzde bu anlayışın devam ettiğini söyleyebiliriz. İkincisi, birinci özelliğine bağlı olarak, İtalya bölgede (Avrupa ve Akdeniz'i kapsayan bir alan) bölgesel işbirlikleri girişimleriyle etkin bir güç olma amacını taşıyor. Bu açıdan, İngiltere, Almanya ve Fransa gibi başlı başına 'büyük güç' iddiasında olmaktan ziyade, ABD ve söz konusu ülkelerle ittifak içinde, AB içinde bu güçler arasında denge sağlayan; Doğu ve Batı ile Kuzey ve Güney arasında bağlantı kuran, orta büyüklükte bir güç olarak kendini gösteriyor. Ayrıca, Rusya, Orta Doğu, Afrika ve Çin'le olan ilişkilerinde de uluslararası ve bölgesel düzeyler arasında öneme sahip, bir aracı rol oynayabiliyor. Üçüncü özelliği ise, İtalya'nın dış politikasını şekillendiren şartlardır. Kısacası, dış çevre, iç siyasi sınırlılıklar ve İtalya'nın bölgede aktif bir rol oynama tercihi arasında kurulan bir dengeden söz edebiliriz.

Diğer bir husus, İtalya'nın dış politikasında, diğerlerinde olduğu gibi, süreklilikler ve değişimler hem uluslararası hem de bölgesel şartlara paralel olarak gözlemlenebilir. 2000'lerle birlikte, ABD'ye yönelik gerçekleştirilen 11 Eylül terör saldırıları, daha sonra Avrupa'da da benzer şekilde yaşanan terör olayları, kitle imha silahlarının yayılması tehdidi ve 'düzensiz göç' gibi konular ön plana çıktı. 2010'ların başından itibaren, AB içindeki finansal kriz, Orta Doğu'da (özellikle Arap Ayaklanmaları sonrası) ve Ukrayna'daki güvenlik meseleleri, Transatlantik ilişkiler, Brexit ve Çin'le olan ilişkiler, İtalya'nın dış politikasında doğrudan etkili oldu.

Soruya cevap olarak, 2022 Eylül'de göreve gelen İtalya'nın Kardeşleri partisinin lideri Giorgia Meloni'nin başbakanlığındaki sağ hükümetin politikalarını kapsayacak değişimlerden daha fazla söz etmek de fayda var. Ayrıca belirtmek gerekir ki, ortaya çıkan değişimlerde önceden başlayan şartların etkisi de büyük. Bunlar, AB'nin Mart 2022'de yayınladığı Stratejik Pusula'da belirttiği üzere, uluslararası ve bölgesel şartlar, Ukrayna'daki ve Suriye'deki savaş, yeni jeopolitik çevre ve kuşkusuz ki Covid-19 salgınının da getirdiği zorunlu yeni politika gereklilikleri ve dönüşümler. Özellikle, AB içindeki yeşil ve dijital dönüşüm konularıyla ilişkili yeni politika önceliklerini de dahil edebiliriz. Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısıyla birlikte ortaya çıkan enerji ihtiyacından kaynaklanan yeni

tedarikçi ve işbirliği arayışları da önemli ölçüde yaşanan son gelişmeler olarak düşünülebilir. Ayrıca, yine bu dönemde, İtalya'nın Rusya ve Çin'e yönelik politikalarının keskinleşmesinden söz edilebilir.

Meloni döneminin politikalarına vurgu yaparsak, kısaca, Meloni de çok taraflı ve pragmatik bir dış politika izlemeye çalışıyor. Meloni, her ne kadar radikal sağ ve popülist kimliğinden dolayı, AB entegrasyonu için farklı görüşlere sahip olsa da, AB'yle (AB kurumları ve AB'nin diğer üye devletleriyle) yakın ilişkiler kurdu. (Bu kısmı belki daha sonra tekrar ele alabiliriz). Ayrıca İtalya'nın, Atlantikçi tutumu, Rusya'ya olan yaklaşımında ve İsrail'e yönelik politikasında, belirgin bir düzeyde gözlemleniyor. (Ancak Meloni, geçtiğimiz Ocak'ta, 'İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun Filistin devletine karşı çıkması konusunda onunla aynı düşünmediğini' belirtmişti.) Öte yandan, Ukrayna'nın desteklenmesinde, Meloni ile koalisyonunda olan özellikle diğer aşırı sağ partilerin liderleri (Lig ve Forza Italia) arasında farklı yaklaşımlar oldukça tartışma yaratmıştı. Ancak İtalyan başbakanın, Ukrayna konusunda oldukça kararlı bir tutum sergilediği çok açık. Örneğin, Meloni, 2023 ve 2024'te aralarında AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in de bulunduğu bir grupta birlikte Kiev'i ziyaret etti. Yine bu dönemde yaşanan bir diğer olay, İtalya'nın, 2019'da Çin'le imzaladığı Kuşak ve Yol Projesi'nden, ekonomik anlamda bir fayda sağlayamadığı düşüncesiyle, 2023 Aralık'ta çekilme kararı oldu. Elbette, bu kararının alınmasına yönelik girişimlerin, önceki Başbakan Mario Draghi döneminde başladığını söyleyebiliriz. Ancak Meloni'nin belirgin Atlantikçi tutumunun da etkili olduğu ayrıca düşünülebilir. Onun dışında, Ocak 2024'ten yılın sonuna kadar G7 Dönem Başkanlığını sürdürecektir olan İtalya, başlıca gündemini 'Afrika' olarak belirtiyor. Bu alan göç ve sınır yönetimi ile enerji gibi konular başta olmak üzere bir dizi politikalar içeriyor. Diğer bir dikkat çeken alan ise, Başkanlık süresince Yapay Zeka konusunun gündeme alınması. Geçtiğimiz yıl, Hiroşima Yapay Zeka Süreci kapsamında, güvenlik meselesi olarak da ifade edilen yapay zekaya yönelik bazı düzenlemeler getirilmesi kararlaştırılmıştı.

Tüm bu çerçevede, İtalya'nın dış politika değişimleri veya yeni dönem politikaları daha detaylı bir şekilde ele alınırsa, Akdeniz'de özellikle Afrika'ya yönelik iki

önemli politika konusundan bahsedebiliriz: Birincisi enerji, ikincisi göç ve sınır güvenliği. Ayrıca, ticari ilişkilerin geliştirilmesi de bu kapsama dahil edilebilir.

İtalya'nın gündemde olan önemli bir girişimi de Ocak 2024'te ev sahipliği yaptığı İtalya-Afrika Zirvesi. Bu toplantıda, İtalyan enerji şirketi ENI'nin kurucusu Enrico Mattei'nin isminin verildiği ve şimdiki bütçesi 5.5 milyar Euro olan Mattei Planı sunuldu. Meloni, burada yaptığı konuşmada 'eşitlerin ortaklığı' yaklaşımını ve Afrika ile Avrupa arasında bir köprü görevini sürdürme isteğini yineliyor. Bu açıdan, Güney'in büyüme ve kalkınma gibi meselelerinin yine o bölgede ve oradaki kaynaklarla ilişkilendirilerek ele alınacağını vurguluyor. Plana göre, beş temel alanda (eğitim ve öğretim, tarım, su, sağlık ve enerji) işbirliği sağlanacak. Ayrıca, bu alanlarda gerçekleşecek dokuz pilot proje Cezayir, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Mısır, Etiyopya, Fildişi Sahili, Kenya, Fas, Mozambik ve Tunus'u kapsıyor.

Plan ayrıca, önceden belirttiğim gibi, bölgeye olan ekonomik yatırımlarla İtalya ve Avrupa topraklarına gelen 'düzensiz göçmenlerin' sayısının azaltılması amacını taşıyor. Özellikle son dönemlerde, Lampedusa adasına gelen göçmen sayısındaki artış Avrupa'nın ve özelden İtalya'nın en büyük siyasi kaygılarından biri haline geldi. Bu gerekçelere dayandırılarak başlatılan girişimlerle İtalya, Temmuz 2023'te AB'nin Tunus'la geniş mutabakat zaptının imzalanmasında rol oynadı. Tunus'a özellikle sınır yönetimi alanında sağlanacak mali kaynakla göçün durdurulması hedefleniyor. Geçtiğimiz Mart'ta Mısır'la da göç konusunda yapılan antlaşmalar süresince Meloni, yine AB Komisyonu Başkanı'yla birlikte aktif rol üstlendi. Ancak, Avrupa ülkelerinin, insan haklarına aykırı politikalarından dolayı eleştirilere konu olan siyasetçilerle işbirliği yapması, üzerinde ayrıca durulması gereken bir husus. Önemli bir tartışma konusu yaratan bir diğer olay da, Kasım 2023'te Arnavutluk'a, denizde kurtarılan düzensiz göçmenlerin gönderileceği iki göç merkezinin oluşturulmasına dair antlaşmanın İtalya ve Arnavutluk arasında imzalanmasıydı.

Yusuf ERTUĞRAL: İtalya'nın Doğu Akdeniz'deki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? İtalya'nın bölgedeki çıkarları ve politika hedefleri nelerdir?

İtalya, özellikle Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırısının ardından, Akdeniz'deki politikalarını daha fazla etkinleştirmek amacıyla 'geniş bir Akdeniz' yaklaşımını benimsemeye başladı. Bu dönem boyunca hem önceki Başbakan Draghi hem de Meloni, Cezayir gibi mevcut doğal gaz tedarikçileriyle yeniden yakın ilişkiler kurarak, alternatif kaynak arayışlarını sürdürdü. ENI'nin ayrıca Mısır, Libya ve Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili antlaşmaları bulunuyor. Eklemek gerekirse, Meloni şu ana kadar bölgedeki bazı ülkelerle üst düzey ikili görüşmeler gerçekleştirdi. Bu ülkeler Cezayir, Libya, Mısır, Tunus, Lübnan, Irak, İsrail, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye olarak sıralanabilir. Şunu da vurgulamak gerekir ki, günümüzden bakıldığında, İtalya'nın en büyük doğal gaz tedarikçisi Cezayir. Önceden Rusya'ydı.

Ayrıca, geçtiğimiz yıllarda Doğu Akdeniz'de Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Rum Yönetimi ve Mısır arasında yaşanan enerji krizi ve jeopolitik güç rekabeti, İtalya için de önemli bir konu haline gelmiştir. Ancak kriz boyunca, Fransa'nın sert bir tutum benimsediği düşünüldüğünde, İtalya, bir taraf olarak krize dahil olmadı. Türkiye'nin Libya'ya yaptığı deniz yetki alanı mutabakatına tepki gösterse de sorunun diplomasi yoluyla çözülebileceği görüşündeydi.

Yusuf ERTUĞRAL: Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz politikası hakkında ne düşünüyorsunuz? AB'nin bölgedeki rolü ve politika yaklaşımı konusunda nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

AB, Doğu Akdeniz'i hem enerji güvenliği hem de düzensiz göçün yoğun olduğu bir alan olarak nitelendiriyor. Doğu Akdeniz alanı, doğrudan AB'nin Türkiye ile ilişkilerini de kapsıyor. Diğer bir deyişle, Türkiye burada aday ülke olarak değil, bölgedeki üçüncü bir taraf olarak görülüyor. Tabii AB'nin endişelerini içeren göç, ticaret ve enerji alanlarında ortaklıklar kurulabilecek düzeyde. Örneğin, en son gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Özel Zirvesi'nde 'Doğu Akdeniz'de istikrarlı ve güvenli bir çevrede ve Türkiye ile işbirliğine ve karşılıklı faydaya dayalı bir ilişkinin geliştirilmesi' vurgulanmıştır. AB, bu alanda daha çok

ikili ve işlemsel düzeyde ilişkilerini yürütmeyi hedeflemektedir. Bu hedef, AB'nin Ekim 2023'te Doğu Akdeniz İçin Eylem Planı'nda da belirtilmektedir. Buna göre, özellikle göç yolları üzerinde bulunan ülkelerle çeşitli ortaklıklar kurmayı amaçlamaktadır. Ancak, 2018'den beri Türkiye'nin katılım müzakerelerinin fiilen durdurulmasının yanı sıra, siyasi nedenlerden dolayı göç konusunda, 18 Mart Mutabakatının işleyişinde de sorunlar yaşanıyor.

AB'nin bölgedeki rolüne gelirse, Doğu Akdeniz'de Türkiye ile ortaya çıkan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve hidrokarbon arama faaliyetlerine ilişkin sorunlarda, kriz yönetimi konusunda AB'yi etkili bir aktör olarak nitelendiremeyiz. Bunun temel nedeni, ilk olarak, AB'nin öncelikle Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın çıkarlarını gözetmesi ve bu açıdan taraflı politikalar izlemesidir. Doğu Akdeniz meselesinde, Kıbrıs sorunu her zaman merkezi bir konu olarak ele alınmaktadır ve Türkiye'nin adaylık sürecine doğrudan etki etmektedir. Bilindiği gibi AB, bu sorunun çözümünün, Birleşmiş Milletler kapsamında gerçekleşebileceğini ve Türkiye'nin tutumunun değişmesine bağlı olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla, AB'nin Doğu Akdeniz'deki rolünü, özellikle Kıbrıs'taki çözümsüzlükte ne kadar etkili olduğuna bakarak anlayabiliriz. İkinci neden, kriz süresince, AB'nin üye devletleri arasındaki farklı yaklaşımların olmasıydı. Örneğin, 'Avrupa değerlerini ve çıkarlarını korumak adına' bölgede askeri olarak varlığını sürdüren Fransa'nın, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi ile aynı çizgide yer alması, öte yandan, Almanya ve İtalya'nın ise diplomatik yollarla çözümün olabileceğine yönelik görüşleri AB içinde tek ses oluşturamadı.

Yusuf ERTUĞRAL: İtalya ve AB'nin Doğu Akdeniz'deki politikaları arasında uyum veya çatışma olup olmadığını düşünüyorsunuz? Bu politikaların bölge üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

İtalya, dış politikasında, genel olarak AB ile uyumlu bir yaklaşım sergiliyor. Ancak, az önce Doğu Akdeniz sorununda da belirttiğim gibi, krizlerin çözümüne yönelik, diğer üye ülkelerle, her zaman aynı yaklaşımı benimsemeyebiliyor. Libya'daki iç istikrarsızlıklar endişe yarattığı için farklı enerji kaynaklarına yönelmek, onun için bu açıdan bir çözüm olabilir. Ayrıca, belirtmek gerekir ki, İtalyan iş dünyası ve

siyasetçileri arasında Türkiye'nin bu meseleden dışlanmasına sıcak bakmayan çevreler de bulunmaktadır. Bu konudaki tartışmalar ülkede devam etmektedir.

Yusuf ERTUĞRAL: İtalya'nın AB içindeki rolü ve etkisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?

İtalya, dış ve güvenlik politikası alanında, AB içinde dengeleyici ve etkili bir üye ülke konumunda. Aynı zamanda, Atlantikçi ve Avrupalı olarak, uluslararası ve bölgesel meselelerde bir denge sağlıyor. AB'nin kurumsal yapısının güçlendirilmesi, Akdeniz ve Afrika'ya yönelik bölgesel politikaların oluşturulması ve çeşitlendirilmesinde İtalya'nın katkıları önemli. Daha önce, Meloni'nin siyasi kimliği nedeniyle AB'ye yönelik farklı bir bakış açısına sahip olabileceğini belirtmiştim. Ancak başbakan olarak AB ile ilişkilerinde olumlu bir tutum sergilediğini gözlemliyoruz. Örneğin, İtalya, AB'nin Kurtarma ve Dayanıklılık Planı'na uyumlu reformlar gerçekleştiriyor. Ek olarak, REPowerEU Planı'na uygun hareket ediyor; bu plan, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrası doğal gazın dış politika aracı olarak kullanılmasından sonra ulusal politika önceliklerini ve enerji kaynaklarına yönelik stratejilerini belirliyor.

Meloni hükümeti, MENA (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) bölgesi için Avrupalılaştırma hedefi doğrultusunda ikili ve çok taraflı görüşmeler yaparak ve çeşitli girişimlerde bulunuyor. Böylece politika yaklaşımlarını AB düzeyine taşıyor.

Ayrıca son olarak, Türkiye ile ilişkiler konusunda da Meloni'nin tutumuna değinmek gerekir. Meloni, Türkiye'nin AB üyeliğine kuşkuyla baksa da, bu iki ülke arasında daha çok işlemsel düzeyde ilişkiler geliştirmeye çalışıyor. Ayrıca, Türkiye'nin İtalya ile süregelen siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerinin önemi büyük. Örneğin, iki ülkenin NATO üyesi olması, Akdeniz'de ve Türkiye'nin ayrıca Orta Doğu'da önemli roller üstlenmeleri, Libya ile olan tarihsel bağları ve ticaret hacmindeki büyüme bu ilişkilerin temel meseleleri arasında sayılabilir.